

ІНВАЗІЙНІ ВИДИ РИБ РІЧКИ ТЕТЕРІВ

Шевчук Світлана Юріївна,

кандидат біологічних наук, доцент
кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Біологічні інвазії – це розповсюдження організмів, що викликане або діяльністю людини (інтродукції), або природними переміщеннями видів за межі їх звичайного існування (природне поширення ареалу). Інвазії здійснюються завдяки адаптації виду і кінцевої його натуралізації в нових екологічних умовах [2].

Сучасна наука вважає інвазійні види однією з головних загроз для глобального біорізноманіття, хоча в окремих випадках вони спричиняють і позитивні ефекти, наприклад, мають господарське використання, здійснюють екологічну компенсацію. Але частіше увага акцентується саме на негативних наслідках, зокрема, витіснення аборигенних видів, трансформація екосистем, економічні збитки.

Інвазійні види риб часто є агресивнішими та менш вибагливими до умов, тому виграють екологічну конкуренцію за їжу та місця для нересту (наприклад, сонячний окунь або ротань-головешка), здійснюють виїдання ікри та малька аборигенних видів, можуть бути чинником поширення хвороб та паразитів, змінюють біотопи та екосистеми, а також наносять економічні збитки. Разом з тим, виступають кормовою базою для хижаків (мальок інвазійних видів може бути додатковим джерелом їжі для місцевих хижих риб таких як щука, судак, окунь), здійснюють біологічне очищення водойм (білий амур їсть вищу водну рослинність, а товстолобик – фітопланктон), є новими об'єктами промислу та спортивного рибальства.

Причинами біоінвазій риб називають глобальне потепління, деградацію місцевих екосистем, будівництво каналів та водосховищ, створення гребель та регулювання стоку, судноплавство, розвиток аквакультури та рибництва, рибальство, акваріумістику.

У збільшенні чужорідних видів водних біоресурсів в Україні значну роль відіграло гідробудівництво та регулювання водойм, особливо р. Дніпро, а також масштабні проекти з інтродукції цих видів у XX столітті.

Внаслідок трансформації екосистеми, під впливом глобальних змін клімату і регулювання, р. Дніпро вважається невід'ємною частиною центральноевропейського інвазійного коридору з проникнення понто-каспійських видів водних біоресурсів до центральної та західної Європи. Водночас, р. Дунай, в силу свого значення у міграції гідробіонтів, є південним інвазійним коридором з проникнення вселенців до України [7].

Тетерів – є правою притокою Дніпра й впадає у Київське водосховище. Основне живлення – снігове і дощове. Має багато потоків і рукавів, декотрі

глухі рукави влітку пересихають, а головне русло часто змінює своє розташування [4].

У басейні річки Тетерів науковцями ідентифіковано 33 види риб, а в самому Тетереві – 26 [1]. Серед яких, 4 – це інвазійні види.

Карась сріблястий інтродукований у 60-ті роки XX ст. у водойми Європи з басейну річки Амур. Після чого витіснив з багатьох водойм карася звичайного. Нині має широкий ареал та завезений у Північну Америку, до ставків Західної Європи, Таїланду, Індії.

Ротань-головешка, природній ареал якого охоплює водойми Далекого Сходу. У 1912 році потрапив до Європи як акваріумна рибка, а потім був випущений у природні водойми, де пристосувався до нових умов життя та почав розширювати ареал існування. Належить до високоінвазивних видів. Внаслідок високого рівня трофічної активності спричиняє істотне скорочення чисельності або повне зникнення аборигенних видів. Показовим прикладом екологічної деструкції є випадок із Латвії, де в результаті експансії даного виду сформувалося моновидове угруповання [3].

Товстолобик білий, називають ще «річковою короною». Навесні основною їжею товстолобиків є детрит, влітку – фітопланктон. У зв'язку з цим, ним штучно зариблюють озера та ставки для біологічного очищення. Популяція виду поширилась і на територію Дніпра та його водосховищ. Хоча природнім ареалом є басейн річки Амур [5].

Чебачок амурський, був випадково завезений разом із рослинними рибами до водойм України, успішно акліматизувався та почав розширювати свій ареал. Швидко збільшує свою чисельність, активно знищує ікру інших видів риб та конкурує з промисловими видами за кормову базу [6].

Список літератури

1. Куцоконь Ю.К., Романь А.М. Реофільні види риб басейну річки Тетерів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія. (Біологічні системи)*. 2018 . Т.10 , вип. 2 . С. 139-144.

2. Новіцький Р.О. Інвазії чужорідних видів риб у дніпровські водосховища: монографія. Дніпро: ЛПРА, 2021. 280 с.

3. Ротань-головешка. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://clipr.cc/Zy9q7> (Дата звернення: 15.08.2026).

4. Тетерів. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://clipr.cc/8mjbR> (Дата звернення: 15.08.2026).

5. Товстолобик білий. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://clipr.cc/9kDr9> (Дата звернення: 15.08.2026).

6. Чебачок амурський. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://clipr.cc/f2hMj> (Дата звернення: 15.08.2026).

7. Щодо поширення чужорідних видів водних біоресурсів, їх вплив на природні екосистеми та господарську діяльність. Київський рибоохоронний патруль. URL: <https://clipr.cc/3yLNG> (Дата звернення: 15.08.2026).